

**РАДЗИХОВСЬКИЙ БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ – НАУКОВЕЦЬ, ПЕДАГОГ, ЛІКАР,
ОСОБИСТІТЬ, ФУНДАТОР ОФТАЛЬМОЛОГІЇ НА БУКОВИНІ****О.П. Кучук, Я.І. Пенішкевич***Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна***РАДЗИХОВСЬКИЙ
Борис Леонідович**

Завідувач кафедри очних хвороб у 1945-1975 рр., професор

Вступ. Цього року офтальмологи України будуть відзначати 115 років від дня народження професора Б.Л. Радзіховського.

Заслужений діяч науки, професор, талановитий вчений, засновник і завідувач кафедри очних хвороб (1945 - 1975), досвідчений організатор, відомий офтальмолог і раціоналізатор, Борис Леонідович Радзіховський зробив вагомий внесок у розвиток вітчизняної офтальмології, фундатор офтальмології на Буковині.

Народився Б.Л. Радзіховський 4 серпня 1909 року у селі Ново-Олексіївка Генічеського району Херсонської області в сім'ї селянина.

Після закінчення Дніпропетровського медичного інституту в 1932-1934 роках працював лікарем-окулістом поліклініки заводу "Комунар" (м. Запоріжжя) і одночасно викладав фізичну хімію у Запорізькому виробничому медінституті. У 1935-1937 роках Борис Леонідович навчався в клінічній ординатурі очної клініки Дніпропетровського медичного інституту, після закінчення якої був направлений на роботу лікарем-офтальмологом у Молочаївську районну лікарню, де завідував очним відділенням з 1937 року до початку Великої Вітчизняної війни.

Поряд із практичною роботою він наполегливо займався науковими дослідженнями, які були присвячені лікуванню розповсюдженого на той час інфекційного захворювання очей - трахоми, розробляє оригінальний метод її лікування та профілактики ускладнень. Власні наукові дослідження, під керівництвом В.П. Філатова, вилилися в кандидатську

дисертацію «Лечение трахома отсасыванием», яку в 1940 році успішно захищає в Українському інституті експериментальної офтальмології (м. Одеса).

У роки Великої Вітчизняної війни Б.Л. Радзіховський служить у лавах Радянської Армії провідним офтальмологом спеціалізованого евакуаційного шпиталю.

Під час роботи в шпиталі Борису Леонідовичу доводилося мати справу з великою кількістю комбінованих та сукупних травм органа зору та з тяжкими проникними пораненнями ока, що були ускладнені внутрішньоочними сторонніми тілами. Там він розробив свою нову прогресивну методику їх локалізації всередині ока, сконструював оригінальний протез-індикатор, за допомогою якого рентгенолокалізація внутрішньоочних сторонніх тіл стала значно інформативнішою та більш точною.

У ті буремні роки війни Борис Леонідович аналізує та науково обробляє величезний клінічний матеріал, який вилився в докторську дисертацію «Рентгенолокалізація инородных тел глаза», яку успішно захистив у червні 1945 року в Центральному інституті удосконалення лікарів.

У жовтні 1944 року, за рішенням уряду України, у Чернівцях відкривається медичний інститут.

За направленням Міністерства охорони здоров'я України, з 8 грудня 1945 року Б.Л. Радзіховський приступив до роботи завідувача кафедри очних хвороб, клінічною базою якої було очне відділення обласної лікарні, розгорнуте на 34 ліжка.

У перші повоєнні роки Борису Леонідовичу

Сторінки історії

доводилося працювати в надзвичайно складних умовах - не було кваліфікованих кадрів, матеріально-технічної бази та наочного приладдя для проведення навчального процесу, науково-дослідної та лікувальної роботи.

Офтальмологічна служба в області знаходилася на вкрай низькому рівні і практично була недосяжна для сільського населення. На Буковині було всього 9 окулістів, які працювали тільки у Чернівцях. Очна захворюваність в області була дуже поширеною (гонобленорея, трахома, туберкульоз і сифіліс та інші очні захворювання).

У перші роки роботи в Чернівцях Б.Л.Радзіховському доводилося створювати матеріально-технічну базу кафедри, готувати кваліфіковані кадри - викладачів для навчального процесу та практичних лікарів для боротьби з очною захворюваністю в області, проводити велику методичну роботу, щоб забезпечити навчальний процес на належному рівні, створювати напрямки наукових досліджень на кафедрі. Напруженою працею, високою організованістю, великою наполегливістю та відданістю своїй улюбленій справі доводилося долати труднощі перших повоєнних років.

У 1947 році очне відділення було розширене до 50 ліжок, створено операційний блок, перев'язувальні кімнати, оглядові, навчальні кімнати, лабораторію та лекційну аудиторію на 150 місць.

Очне відділення і кафедра, незважаючи на матеріальні труднощі в повоєнні роки, поступово обладнувалися необхідним для діагностично-лікувального процесу та наукових досліджень устаткуванням.

Про Радзіховського Б.Л. не так вже й багато написано, проте про нього, як про лікаря від Бога, згадується на перших сторінках книги Михайла Івасюка «Монолог перед обличчям сина». Ця історія про людину, яка врятувала зір відомого українського співака і композитора - Володимира Івасюка (тоді немовляти). В далекому березні 1949 року медики із Кіцманя, які через свою недбалість переплутали концентрацію офтальмологічного розчину, що призвело до хімічного опіку рогівок обох очей та могло призвести до втрати зору щойно народженого Володимира Івасюка. Попри велику зайнятість, професор Радзіховський відгукнувся на прохання батька хлопчика про допомогу, поїхав з ним кінськими взаметіль до райцентра, проконсультував, дав лікувальні рекомендації та заспокоїв батьків постраждалої дитини. Мине два десятиліття, і професор Радзіховський викладатиме у студента медінституту Володимира Івасюка.

Лекції студентам він зазвичай читав особисто, творчо підходив до їх створення, наводив чисельні приклади, тому кожного разу в цих лекціях було щось нове та цікаве для слухачів, часто відвідував практичні заняття, вимагав, щоб вони були спрямовані на практичну роботу студентів із хворими.

Борис Леонідович проводив семінарські заняття з субординаторами, на яких, зазвичай, були присутні клінічні ординатори, аспіранти та молоді асистенти, а також лікарі, що знаходилися на курсах підвищення кваліфікації. Це була школа не тільки поглиблення

офтальмологічних знань, а й підвищення педагогічної майстерності.

Професор Радзіховський створив перший вітчизняний офтальмоскопічний атлас, яким і донині користуються медики. Він гарно креслив та малював. Усі рисунки у своїх працях робив власноруч.

У себе вдома мав невеличку майстерню, де полюбляв конструювати різні офтальмологічні інструменти та прилади.

Борис Леонідович був всебічно розвинутою особистістю, любив читати книги, ходити в театр, слухати музику. Він регулярно займався оздоровчою гімнастикою на свіжому повітрі, вів здоровий спосіб життя. Серед професорів інституту вирізнявся статною зовнішністю.

Борис Леонідович був зразком для колективу кафедри і очного відділення високої дисциплінованості, чіткості і організованості в роботі, відповідальності до виконання будь-якої справи. Цього він вимагав від членів колективу, з якими працював.

Науково-дослідницька робота на кафедрі була спрямована на проблеми глаукоми, рефракції й акомодатції, розробку нових офтальмологічних приладів, методів діагностики та обстеження очних хворих.

Під керівництвом Б.Л. Радзіховського виконали і захистили дисертаційні роботи: Авербух С.Л., Водозовов А.М., Титенко К.С., Курченко С.И., Кондрацький В.Ф., Ловля Г.Д., Лучик В.І., Воронова Т.Б., Телегіна Г.М..

Б.Л. Радзіховський автор 5 монографій: "Офтальмоскопическая диагностика (с офтальмоскопическим атласом)" (1957), "Близорукость" (1963), "Старческая дальнозоркость" (1965), "Астигматизм человеческого глаза" (1969), "Чувствительность роговицы и её диагностическое значение в патологии глаза и организма" (1974); 150 наукових статей, 10 винаходів та чисельних раціоналізаторських пропозицій.

Лікувальна робота у Б. Л. Радзіховського була чітко регламентована: щоденний огляд оперованих, тяжких та хворих, що поступили в клініку. Щотижневі обходи хворих, консультації в поліклініках міста та районів області були школою поглиблення професійних знань для всіх офтальмологів області.

Оперував професор з високою майстерністю. Молодим лікарям оперувати хворих довіряв тільки після набуття потрібної хірургічної техніки.

Напружена робота професора Б.Л. Радзіховського разом з колективом кафедри проявилася покращанням офтальмологічної служби області: збільшилась кількість ліжок до 240, лікарів-офтальмологів до 70, зменшилась очна захворюваність. Проведена велика робота, спрямована на збереження зору у дитячому віці, з раннього виявлення хворих на глаукому, та зменшення очного травматизму. Висококваліфікована офтальмологічна допомога стала широкодоступною для населення Буковини, незалежно від місця мешкання.

Професор Б.Л. Радзіховський успішно поєднував педагогічну, науково-дослідницьку та лікувальну роботу з громадською діяльністю - неодноразово обирався депутатом міської ради м. Чернівці, багато років

очоловав місцевий комітет інституту. На громадських засадах працював позаштатним офтальмологом області, беззмінно впродовж 30 років очоловав обласне наукове товариство офтальмологів, був членом правління Всесоюзного та Всеукраїнського наукових товариств офтальмологів, та редакційної ради "Офтальмологічного журналу".

У 1964 році Борису Леонідовичу присвоєно звання заслуженого діяча науки України, він нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, п'ятьма медалями, знаком "Відмінник охорони здоров'я" та численними грамотами. З нагоди 50-річчя Чернівецького медичного Інституту його портрет занесено до Галереї фундаторів наукових шкіл академії.

У 1994 році засновано студентську стипендію імені професора Б.Л. Радзіховського та премію Чернівецької міської ради його імені.

З нагоди проведення в Чернівцях XII Міжнародного офтальмологічного симпозиуму (Одеса-Генуя), 1 липня 2001 року, на будинку де мешкав Борис Леонідович, встановлено меморіальну дошку.

23 жовтня 2009 року проведена науково-практична конференція, присвячена 100-річчю з дня народження Б.Л. Радзіховського з участю офтальмологів України.

У 2011 році кафедру офтальмології БДМУ було названо на честь Б.Л. Радзіховського.

Професор Б. Л. Радзіховський був талановитим педагогом, блискучим офтальмохірургом, чуйним і безкорисливим лікарем, кмітливим винахідником і раціоналізатором, високоосвіченою і всебічно розвинутою людиною, завдяки чому заслужив велику повагу серед пацієнтів, лікарів, викладачів, студентів, громадськості міста, області та офтальмологів України.

Список літератури

1. Пішак ВП, редактор. Буковинська державна медична академія. Сторінки історії: Бібліографічний довідник завідувачів кафедр та професорів Буковинської державної медичної академії (1944-1998). Чернівці; 1999. 138 с.
2. Пішак ВП, Лучик ВІ, Ловля ГД, Кучук ОП. Радзіховський Борис Леонідович. Життя і творчість. Чернівці: Медакадемія; 2004. 180 с.
3. Кучук О, Ловля Г, Пенішкевич Я. Радзіховський Борис Леонідович – вчений, педагог, фундатор офтальмології на Буковині. Клінічна та експериментальна патологія. 2009;8(4):142-44.
4. <https://wz.lviv.ua/far-and-near/141334-likar-iakyi-vriatuvav-zir-ivasiuku>
5. Державний архів Чернівецької області: Довідник «Особові фонди і колекції Державного архіву Чернівецької області». Чернівці; 2017. 156 с. (https://cv.archives.gov.ua/pdf/nashi_vidannya/osob_fondy_i_kol.pdf).
6. Івасюк МГ. Монолог перед обличчям сина. Чернівці: Золоті литаври; 2000. 205 с.
7. http://dspace.bsmu.edu.ua/bitstream/123456789/9208/1/%D0%91%D0%B8%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D0%B1%D0%B8%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B6%D1%87%D0%B8%D0%BA_12.pdf

References

1. Pishak VP, editor. Bukovyns'ka derzhavna medychna akademiia. Storinky istorii: Bibliografichniy dovidnyk zaviduvachiv kafedr ta profesoriv Bukovyns'koi derzhavnoi medychnoi akademii (1944-1998) [Bukovyna State Medical Academy. Pages of history: Bibliographic directory of heads of departments and professors of the Bukovyna State Medical Academy (1944-1998)]. Chernivtsi; 1999. 138 p. (in Ukrainian).
2. Pishak VP, Luchyk VI, Lovlia HD, Kuchuk OP. Radzikhovskiy Borys Leonidovych. Zhyttia i tvorchist' [Boris Leonidovych Radzikhovskiy. Life and creativity]. Chernivtsi: Medakademiia; 2004. 180 p. (in Ukrainian).
3. Kuchuk O, Lovlia H, Penishkevych Ya. Radzikhovskiy Borys Leonidovych – vchenyi, pedahoh, fundator oftal'molohii na Bukovyni [Borys Leonidovych Radzihovskiy is a scientist, teacher, founder of ophthalmology in Bukovina]. Klinichna ta eksperymental'na patolohiia. 2009;8(4):142-44. (in Ukrainian).
4. <https://wz.lviv.ua/far-and-near/141334-likar-iakyi-vriatuvav-zir-ivasiuku>
5. Derzhavnyi arkhiv Chernivets'koi oblasti: Dovidnyk «Osobovi fondy i kolektsii Derzhavnogo arkhivu Chernivets'koi oblasti» [State Archive of Chernivtsi Region: Directory "Personal Funds and Collections of the State Archive of Chernivtsi Region"]. Chernivtsi; 2017. 156 p. Available from: https://cv.archives.gov.ua/pdf/nashi_vidannya/osob_fondy_i_kol.pdf.
6. Ivasiuk MH. Monoloh pered oblychchiam syna [A monologue in front of his son]. Chernivtsi: Zoloti lytavry; 2000. 205 p.
7. http://dspace.bsmu.edu.ua/bitstream/123456789/9208/1/%D0%91%D0%B8%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D0%B1%D0%B8%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B6%D1%87%D0%B8%D0%BA_12.pdf

Надійшла до редакції 03.01.24

© О.П. Кучук, Я.І. Пенішкевич, 2024